

eGaudeamus

Osvrt na predavanje prof. Donne Tussing-Orwin:
Why Tolstoy War Writing Does Not Grow Old

Toronto, 28. ožujka 2014.

Akademkinja Donna Tussing-Orwin, profesorica je ruske književnosti na Sveučilištu u Torontu. Trenutno obnaša dužnost pročelnika Odjela za slavenske jezike i književnosti. Jedna je od najvećih svjetskih stručnjaka za pitanja psihološkoga ruskoga realizma, a posebice Dostojevskog, Turgenjeva i Tolstoja. Od predsjednika Ruske Federacije, Vladimira Putina osobno, primila je «Puškinovo odličje», što je jedno od najviših državnih priznanja Ruske Federacije za širenje i istraživanje ruske kulture. Do sada je objavila i uredila šest knjiga, a najčešća tema koju je obrađivala jest život i djelo grofa Lava Nikolajeviča Tolstoja. Osam je godina uređivala visoko rangirani časopis «Tolstoy Studies» te je sudjelovala u organizaciji mnogih znanstvenih skupova u Rusiji, Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama. Godine 2013. Donna Tussing-Orwin postala je članicom Kanadske akademije znanosti i umjetnosti (Royal Society of Canada), a biti izabran u kanadsku Akademiju je najviša počast koja se može dodijeliti znanstvenicima u Kanadi.

U svom je izlaganju, koje je organizirala AMCA Toronto, 28. ožujka 2014. u Klubu profesora Sveučilišta u Torontu, profesorica Tussing-Orwin izvrsno je povezala život i iskustva američkih vojnika u Afganistanu sa sjevremenošću ratnih opisa u Tolstojevoj prozi, u romanu *Rat i Mir*, a napose u zbirki *Sevastopoljske pripovijetke*. U njezinom izlaganju, koje je bilo planirano već prije više od godinu dana, uporabila je nedavne sukobe na Krimu, poluotoku u Crnome moru, kako bi stvorila snažnu historijsku poveznicu između Sevastopoljske bitke (1855) i naše suvremene stvarnosti te aktualizirala temu svoga izlaganja.

Objasnila je kako je Tolstojevo živopisno pripovijedanje toliko snažno da i danas impresivno djeluje na čitatelje, a neke se društvene skupine mogu još snažnije poistovjetiti s Tolstojevim pisanjem. Tako je u predavanju povučena paralela između iskustva koja su imali američki vojnici u Afganistanu i vojnici predstavljeni u

Sevastopoljskim pripovijetkama. Štoviše, američki vojnici koji su bili na ratištima u Afganistanu, svjedoče kako Tolstojevo pripovijedanje vjerno odražava psihološko stanje i raspoloženje njih samih. Radi se o vrlo zanimljivome fenomenu, a da bismo ga objasnili, vratit ćemo se trenutkom u romantičarske početke povijesnoga romana, odnosno teme kao povijesti.

Naime, u romantizmu (1820-1850) koji je prethodio realizmu (1830-1880), a tako i ruskom ili tzv. psihološkom realizmu, dolazi do uzleta povijesnoga romana. Možda je upravo to uzrok kronološkog preklapanja navedenih stilskih formacija. Poznati roman *Ivanhoe* Waltera Scotta izvršio je toliko snažan utjecaj da je povijesni roman postao jednim od najomljenijih žanrova početka 19. stoljeća, gotovo sve do 1850. kada je realizam bio aktualan skoro 20 godina. Realizam nastavlja s tradicijom povijesnoga romana, no uz povijesnu se fabulu sve više i sve češće pojavljuje i primarno motivirana socijalna fabula. U svojoj razvijenijoj varijanti socijalna je fabula isprepletena sa psihološkom, a ruski je realistički roman izvrstan primjer toga isprepletanja. No u ruskome se realizmu događa nešto zanimljivo, naime bilježi se pad popularnosti povijesnoga romana prije svega zbog toga što je upravo Tolstoj preinačio model povijesnoga romana u povijesni roman kao svojevrsnu znanstvenu autobiografiju.

Viktor Šklovskij (V.B. Shklovsky, 1893-1984), ruski formalist, u svojoj je knjizi *Građa i stil u Tolstojavom romanu «Rat i mir»* detaljno razradio tu Tolstojevu inovaciju. Naime, Tolstoj jest imao osobno iskustvo sudjelovanja u ratnim sukobima, no usto je i vrlo predano i temeljito istraživao u knjižnicama kako bi što vjernije opisao Napoleonski rat u Rusiji i bitke kod Sevastopolja. U svojim memoarima napose, a jednako tako i u svojoj prozi, Tolstoj detaljno oslikava tlocrt bojišta, i bojnih jedinica, no u isto vrijeme daje i mnoštvo drugih detalja koji se ne čine toliko bitnima za vođenje bitke. Njegova su djela zbog toga krcata povijesnim podacima i, na prvi pogled, marginalnim opisima. No, ono što još bolje od podataka i činjenica oslikava atmosferu i događanja toga vremena jest kategorija osobnoga (subjektivnoga) iskustva koja se temelji upravo na uporabi marginalnih opisa. Tako nastaju izvrsno uvjerljivi psihološki motivi koji se javljaju uz povijesno relevantne realističke motive. U tome se smislu realizam, koji stavlja naglasak na vanjsku objektivnost opisa, iznutra osnažuje vrlo uvjerljivim subjektivnim doživljejem svijeta, odnosno rata. Na taj se način povijesni podaci predstavljaju puno doživljajnije i emocionalno snažnije nego li pusto nabranje povijesnih činjenica. Tolstoj je bio upravo virtuoz emocionalnoga i psihološka opisivanja odnosa čovjeka i vremena u kojemu se nalazi.

Profesorica Tusson-Orwin tako kaže kako Tolstoj svoje realističke opise strukturira u obliku skeča, ulomka iz života - rekli bismo, te unatoč tome što koristi široku paletu fizičkih osjeta i opisa psiholoških stanja, ostavlja dovoljno prostora čitatelju da sam kreira opisivanu stvarnost s obzirom na osobna iskustva. Na taj se način snažno isprepleću objektivno i subjektivno, odnosno racionalno i relano s imaginarnim i

iracionalnim. Postiže se potpuni spontani i kontemplativni doživljaj svijeta. Tako npr. iz izlaganja Tusson-Orwin možemo saznati da vojnici u *Sevastopoljskim pričama* primarno ne govore o ratu, no iz njihova se pripovijedanja itekako može osjetiti kako su prožeti ratnom stvarnošću. Zapravo se pred očima čitatelja otvara živopisna pozornica, realna životna drama, na kojoj prizori kao da se odvijaju upravo sada.

Estetska snaga Tostojeva pisanja je prepoznata i u američkih vojnika u Afganistanu te se oni mogu poistovjetiti s tom u isto vrijeme i stvarnom i nestvarnom ratnom stvarnošću. Upravo na temelju Tolstojevih gotovo svezvremenskih prizora svaki čitatelj, a napose vojnici s neposrednim osobnim iskustvom borbenoga sukoba, u dijelićima stvarnosti, skečevima kako ih naziva profesorica Tusson-Orwin, mogu pronaći smisao cjeline života. Zapravo, može se postaviti pitanje: bore li se vojnici za zastavu ili jedan za drugoga? Je li im u pameti široka slika nacionalne dobrobiti koja se ratom ostvaruje ili se oni bore kako bi preživio njihov suborac pa i oni sami? Bore li se oni za svoj ponos ili za nešto drugo, više od toga? Naime, rat nije čist, rat je smrt i stradanje koje se isprepliće s osjećajem ponosa vojnika, sebičnosti časnika, no u isto vrijeme s krajnjim altruizmom žrtvovanja sebe za dobrobit drugoga.

Najiskrenije nešto što u svome životu možemo iskusiti jest trenutak našega umiranja, tu zaista nema više mogućnosti da se stvarnost prikaže drugačijom nego što jest, a ratni su sukobi prepuni smrti. Stoga su možda ratni sukobi jedan od najiskrenijih načina na koji možemo iskazati ono što zaista mislimo i koga zaista volimo. U Tolstojevim romanima i pripovijetkama likovi vojnika suočeni s trenutkom vlastita umiranja s takvom uvjerljivošću opisuju svoje neispunjene snove, žaljenja, opraštanja i ljubavi da ostavljaju vrlo snažnu impresiju na čitatelja. Savladati smrtni strah, otpustiti ga kako bi se iskazala ljubav za drugoga, zaista otkriva temeljnu ljudsku prirodu. Ljubav i strah su suprotnosti i vojnici, obični ljudi, seljaci, i časnici, tek kada bivaju suočeni s trenutkom neizbježne smrti, otkrivaju želju da budu voljeni i da vole i svako njihovo žaljenje jest upravo žaljenje zbog toga što nisu više voljeli. Ljubav se u smrtnim trenucima javlja kao jedina i najveća utjeha, a Tolstoj je prikazuje na sebi svojstven i virtuozan način.

Koliko god da izgledalo nevjerojatno da se u ratu može govoriti o ljudskoj plemenitosti, veličini i ljubavi, Lav Nikolajevič Tolstoj je uspio, opisujući ratna stradanja, opisati svu ljepotu i vrijednost ljudskoga života, a prof. Tusson-Orwin je te Tolstojeve težnje izvrsno pretočila u iznimno stručno i nadahnjuhuće izlaganje.

Prof. Davor Piskač